

Mevlânâ'nın Aşkın Kur'ânî Arka Planı Üzerine

One the Qur'anic
Background of the
Divine Love of Rumi

Doç. Dr. / Asst. Prof. Fatma Asiye **ŞENAT**

Bazı nesnelerin, kavramların, duyguların tanımlanması fazla çaba gerektirmez. Ekmeği, köleliği, öfkeyi tarif etmek gibi. Oysa bazı nesne, kavram ve duyguları tanımlamak ya çok zordur ya da bazen imkânsız. Herhangi bir şeyin tanımlanma zorluğunu tarif sayısının çokluğu ile ölçmek mümkündür, bu tariflerin üzerinde mutabakat sağladığı hususlar azaldıkça zorluk daha da artıyor demektir. Hayatın en önemli dinamiklerinden biri olan aşk da birbiriyle uyumsuz onlarca, yüzlerce tarif ile tarif edilememiş kavramlardandır. Kimi için pişmanlığı, kimi için coşkuyu, kimi için mutluluğu, kimi için ölümüne acı çekmeyi, kimi için nefreti, kimi için de bütün bunlardan farklı oranlarda bir bileşimi ifade eden aşk, herkesin kendi yaşadığı/yaşamadığı tecrübe üzerinden anlatma gayreti içine girdiği bir kavramdır. Bu nedenle üzerinde ittifak edilen nihai karar şu olmuştur: “Aşk yaşanır, anlatılmaz.”

The definition of some objects, concepts and emotions does not require much effort as it does when it comes to describe bread, slavery and anger. Though, it is either too difficult or even impossible to describe some objects, concepts and emotions sometimes. It is possible to evaluate the hardship of defining something according to the multitude of its descriptions. This means more the matters on which we come to an agreement diminishes, more the degree of its difficulty augments. Being one of the most significant dynamics of life, love too is one of those concepts that have failed to be described by dozens, even hundreds of ill-assorted descriptions. For some regret, for some enthusiasm, for some happiness, for some a deadly suffer, for some hate and for some a combination of anything other than all of such; love is a concept that everybody has being involved to understand by way of individual experiences lived or not. Therefore, the final decision agreed upon has to be the following: “Love can only be experienced, it cannot be described.”

Odağına bir insanı aldığı anda bile bu kadar zor ifadeye dökülen aşkın yöneldiği varlık Allah olduğunda tanımlamanın zorluğunu tanımlamak bile bir hayli zordur. Sınırlı olanın aşkın olana karşı beslediği derin his ancak birtakım tezahürleriyle anlaşılabilir. Bununla birlikte bir insana âşık olan nasıl “Aşk yaşanır, anlatılmaz” demesine rağmen derununda olanı anlatmak için kırık-dökük de olsa kelimelere sığınıyor, “Aşk kâğıda yazılmıyor” keskin sınırına aldırılmadan yolunu şiiire, şarkıya düşürüyorsa, gönlünde Allah’a yönelen derin bir bağlılık hissedenler de susmayı tercih edememişlerdir. “Dert adamı söyletir” hükmü onları da can evlerinden vurmuş; bazen benzer bazen de birbirinden tamamen farklı duygular şiirlere, notalara, özlü deyişlere yansıtılmıştır. Bunun sonucunda her dilde en güzel sözler, En Güzel İsimler’i taşıyan Varlığa olan aşkı terennüm etmede istihdam edilmiştir.

Allah’a duyduğu aşkı ifade etmede mahir olanlar arasında Mevlana’nın apayrı bir yeri vardır. Tasavvufun meşhur metaforu aşk şarabını “Aslında biz şaraptan mest olmadık, şarap bizden mest oldu” (Mesnevi, 1999: I, 128.) şeklinde tanımlayacak, kendisine aşk nedir diye soranlara “Ben ol da bil” diyecek kadar varlığını aşkla özdeşleştiren Mevlana yine de, kendisine kadar bu vadide ifade edilenlerin üzerine son derece özgün ve coşkulu bir dille eşsiz eklemeler yapmaktan kendini alıkoyamamış ve bu suretle kendisinden sonra gelecek olanların da hislerine tercüman olmuştur. Tek gerçek sevgi olarak Allah’a duyulan sevgiyi tanıyan Mevlana, diğer bütün sevgileri bu aşk ışığında anlamlandırır. Dolayısıyla kime, neye yönelirse yönelsin sevdanın bütün dereleri, çayları, ırmakları, ancak ve ancak Allah aşkının ummanına dökülürse dere, çay ve ırmak olmanın künhüne vakıf olabilirler. Aksi takdirde ummanı göremeden yolda kuruyup kalan, mecrasının dışına aktığı için maksadına eremeyen bir su birikintisi olmaktan öteye geçemezler.

Allah’a giden yegâne yolu aşk olarak tanımlayan Mevlana, bu yolun diğer bütün enstrümanlarını aşkın farklı yansımaları olarak değerlendirmiş, tevhid, sabır, itaat, ibadet, tevekkül vb. pek çok kavramı aşkla birlikte değerlendirmeyi tercih etmiştir. O ne “aşk varsa ibadete, mücadeleye, riyazete ihtiyaç yok” demiştir ne de aşk olmadan bütün gayretlerin anlamsız olacağını iddia etmiştir. O, kulluk etmeden Allah’la iletişim kurma ya da Allah’la bütün iletişimi ritüellere indirgeme gibi şu an tedavülde olan iki uç yaklaşıma da prim vermeyen bir yol takip etmiş ve mezkûr iki yolun birbiriyle olan döngüsel sebep-sonuç ilişkisi üzerinde durmuştur.

While love is already so much hard to describe when its focus is on someone, it is extremely hard to describe the difficulty of the act itself of defining when its mere object is sover Allah. The profound feelings the limited has towards the Transandant can only be understood by looking upon some of its manifestations. Meanwhile, just as one in love with someone says “Love can only be experienced, it cannot be described” yet, although deficiently, escapes into the field of words to tell what is deep within inside and then steps into the world of poetry and songs irrespective of the sharp edge that is “Love is not written on paper”, as such, the ones who felt a deep connection towards Allah did fail to remain silent too. The verdict “Pain gives a man voice” has hit them from the bottom of their hearts and similar or sometimes completely different emotions have been reflected into poems, notes and aphorisms. In consequence, the most beautiful words in every language have been employed to chant the divine love felt towards the Being bearing the Most Beautiful Names.

Among those who were adept in expressing the love they felt for Allah, Hadrat Rumi has a particular place. Nevertheless, Rumi that defines Sufism’s famous metaphor famous metaphor of wine at divine Love as “Wine became intoxicated by us, not we with it” (Mathnawi, 1990: I, 128) and consubstantiate his being with the Divine Love as far as to say those asking him on love “You’d only know if you’d be me”, couldn’t help making unique annexations in a highly original and exuberant language on what was expressed until then on that field. In such way, he has become an interpreter for those who shall come after him. Rumi, who recognizes the love for Allah as the only true love, makes sense of all other forms of love in the light of this one. Therefore, no matter to whom or what they run for, all streams, creeks and rivers of love can only acquaint the essence of being a stream, creek and river if they run into the ocean of love of Allah. Otherwise, they cannot go further than being a puddle that dries on its way without being able the see the ocean or that fails to reach its destination because it has flown out of its bad.

Defining love as the only path leading to Allah, Rumi has evaluated all other instruments belonging to this path as varied reflections of love and has preferred to assess numerous concepts such as Oneness (tawhid), patience, obedience, worship, resignation, etc. together with love. He’s neither claimed “if there is love, there is no need to worship, struggle or retreat” nor has he claimed that without love all efforts would be meaningless. He has followed a path which avoids lending credence to two or three approaches that are currently on circulation: Communicating with Allah or degrading all communications with Allah down to the level of practices without becoming a servant. And, he has focused on the cyclical cause-effect relationship of these two paths.

Dini terminolojiye ait pek çok kavramı ısrarla aşkla birlikte anan Mevlana'nın bu yaklaşımının kaynağını doğru tespit etmek, onu doğru anlamak açısından da son derece önemlidir. Birikim havzasını pergel metaforuyla anlatan ve pergelin bir ayağını Kur'an'a sabitlediğini, diğer ayakla da bütün cihanı gezdiğini bildiren (Firuzanfer'den nakleden Altıntaş, 2009) Mevlana'nın Allah'la iletişimin bütün alanlarında aşkı şah değer olarak kabul etme hali, Kur'an'ın kullandığı dilden neşet etmiş gibi gözükmektedir. Kur'an'ı tefsir edecek kimsenin Kur'an'la gönderilmesindeki amaca sahip olması gerektiğini söyleyen, kendini Kur'an bendesi olarak tanımlayan (Hidayetoğlu, 1995:41) müfessir Mevlana'nın özellikle Kur'an'ın satır aralarını okuma konusunda olağanüstü bir maharete sahip olduğu dikkat çekmektedir. Pergel metaforuyla ifadesini bulan metodolojisini pratiğe büyük bir başarıyla taşıırken onu Mevlana yapan değerlerin neredeyse tamamını Kur'an'ın satırlarında olanları sadıyla okumak suretiyle devşirdiğini fark etmek gerekir. Bu çalışmada onun ilahi aşka dair söylediklerinin Kur'ani arka planına ana hatlar itibarıyla dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Kur'an'dan Sevgi Âyetleri

İnsani varoluşa raptedilmiş bir değer olarak sevgi, Kur'an'da farklı boyutlarıyla ifade edilmiştir. En derinlere ulaşan kodlamalardan biri olarak karşı cinse ve evlada duyulan sevginin insanlığın (3 Al-i İmran 14), dünya hayatının süsü olduğu (18 Kehf 46; 28 Kasas 60), insan için cazibe noktası teşkil ettiği, ayrıca mal-mülk edinmenin de insan tarafından çok sevildiği (3 Al-i İmran 14; 89 Fecr 20; 100 Adiyat 8) defaatle ifade edilmiştir. İnanan kullar mala duydukları bu sevgiye rağmen onu Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için verebilmeleri ile övülmüşlerdir. (2 Bakara 177) İnsanın dünya hayatına düşkünlüğü de "dünyayı sevme" ibaresiyle anlatılmıştır. (75 Kıyame 20; 76 İnsan 27) Özü itibarıyla olumlu bir değer olmakla birlikte iyi eğitilmediğinde sevgi sorun da oluşturur. Sevgiden dolayı başı beladan bir türlü kurtulmayan Yusuf Peygamber'in kuyuya atılmasına babasının onu diğer kardeşlerinden daha çok sevmesi, (12 Yusuf 8) ilerleyen yıllarda hapse atılmasına ise Aziz'in karısının bğrını yakan sevdası (12 Yusuf 30) sebep olmuştur.

Allah'ın insanla iletişimde iman, itaat, hoşnut olma, ödüllendirme/cezalandırma, bağlanma ve güvenme gibi kavramlar yanında sevginin de yeri vardır. Allah kullarıyla kurduğu ilişkinin bir rengi olarak sevmeye

In order to understand Rumi accurately, it is extremely important to properly identify the source of his approach in which he mentions insistently many concepts belonging to the religious terminology along with love. This state of Rumi (who considers love as the major value in communication with Allah) who relates all his know-how with the compass metaphor and states that he has fixed one leg of the compass to the Qur'an and has visited the whole world with the other (narrated from Firuzanfer by Altintas, 2009), seems to be originating from the language used in the Qur'an itself. Rumi defines himself as the servant of the Qur'an (Hidayetoglu, 1995: 41) and suggests that one intending to make a commentary of the Qur'an should own the same objective Qur'anic revelation holds. Then the extraordinary talent of him - Rumi as a glossator- in reading between lines of the Qur'an is remarkable. While successfully carrying his methodology into practice (the methodology has find its means of expression on the compass metaphor), it is necessary to realize that he has gathered almost all the values making him who he is by reading that which is written in between lines of the Qur'an with his whole heart. In this study, it has been aimed to draw attention to the Qur'anic background of what he said about Divine Love.

Love verses from the Qur'an

As a value bonded to human existence, love has been stated in the Qur'an on various dimensions. One of the most far-reaching coding has been mentioned time and again in it: The love for the opposite sex and children (Al-Imran 3:14) is the adornment of worldly life (Al-Kahf 18:46; Al-Qasas 28:60), it constitutes an attraction point for human being and furthermore, acquisition of goods is very much loved by mankind as well (Al-Imran 3:14; Fecr 89:20; Al-Adiyat 100:8). Despite the love they have for wealth, the believing servants have been praised for their ability to give their goods away so as to gain gratification from Allah (Al-Baqarah 2:177). Also, human's fondness to worldly life has been told with the following expression: "loving the immediate" (Al-Qiyamah 75:20; Al-Insane 76:27). Being of positive value in essence, when not trained appropriately, love can too be a source of trouble. The reason for Prophet Joseph (Yusuf – who couldn't get rid of troubles because of love) to be thrown into a well was his father's love for him over his brothers (Yusuf 12:8). And the reason behind his imprisonment latter on was the burning longing Aziz's wife had for him (Yusuf 12:30).

In the communication between Allah and mankind, beside the concepts of faith, obedience, satisfaction, award / punishment, loyalty and trust, love has a place too. As a flavor in His relationship with His servants, Allah has also given a place for love and has indicated which type of servants He loves and which ones

Bir çocuk Mevlevî dervişı / A juvenile Mawlawi dervish

sevme konusuna da yer vermiş, hangi evsafa olan kulları sevip hangilerini sevmediğini bildirmiştir. Buna göre Allah en çok muhsinleri (iyi davrananları, yaptığı işe güzellik katanları) sever (2 Bakara 195; 3 Âl-i İmrân 134,148; 5 Mâide 13, 93). Çok tövbe edenler (2 Bakara 222), çok temizlenenler (2 Bakara 222; 9 Tevbe 108), Allah'a karşı gelmekten sakınanlar (3 Âl-i İmrân 76; 9 Tevbe 4,7), sabredenler (3 Âl-i İmrân 146), Allah'a güvenenler (3 Âl-i İmrân 159), adil davrananlar (5 Mâide 42, 49 Hucurât 9; 60 Mümtahine 8) da O'nun sevgisine mazhar olanlar arasındadır.

Kâfir ve günahkârlar (2 Bakara 276, 22 Hacc 38; 30 Rûm 45), zalimler (3 Âl-i İmrân 57, 140; 42 Şûrâ 40), haddi aşanlar (2 Bakara 190; 5 Mâide 87; 6 En'âm 141, 7 Arâf 31,55; 27 Kasas 77), kibirlenen ve övünmekten haz alanlar (4 Nis 36; 31 Lokman 18; 57 Hadid 23), büyüklük taslayanlar (16 Nahl 23) O'nun sevgisini koruyamazlar, sevginin hakiki menbaından (11 Hûd 90; 85 Burûc14) pek uzağa düşerler.

Allah'ın kuluyla iletişimde iman, ihlas, tevhid, itaat gibi bazı değerler tek yönlü olarak kuldan Allah'a yönelirken başışlama, koruma, destek olma gibi bazı değerler de tabiatı itibarıyla Allah'tan kula doğru akar. Dostluk, hoşnutluk gibi kavramlar ise karşılıklılık esası üzerine inşa edilmişlerdir. Allah mümin kulların dostudur (2 Bakara 257), mümin kullar da O'nu dost bilirler (7 Araf 155). Allah imanlarını güzel eylemlerle perçinleyen kullardan hoşnuttur, onlar da Allah'tan (5 Mâide 119; 9 Tevbe 100; 58 Mücâdele 22). Yeryüzünde yaşamaya devam eden insanlar hilafet görevini bihakkin yerine getirmekten imtina ederlerse Allah'ın bu sorumluluğu yüklemeyi tercih edeceği yeni bir grup insanın özelliklerinden biri Allah'ı seviyor, O'nun tarafından da seviliyor olmalarıdır (5 Mâide 54).

Kur'an'a göre insanın tabiatında var olan sevme halinin Rabbanî bir terbiyeden geçirilmesi gerekmektedir. Allah'a ve Resulüne küstahlık ve düşmanlık edene sevgi beslenmez (58 Mücâdele 22; 60 Mümtahine 1). Kalıcı sevgi gücünü Allah'tan, O'nun desteğinden alan sevgidir. Buna göre müminler birbirlerini sever ve desteklerler, ırk, kan, kavmiyet gibi saiklerle başka gruplara sevgi gösterebilirler bile sevilmezler (3 Âl-i İmrân 119). Allah'ı sevdiğini iddia edenlerin Peygamber'e tâbî olmaları gerekir, bu sayede Allah da onları sever (3 Âl-i İmrân 31). Merkezine Allah'ı almayan her bir halin soysuz, sonsuz ve sonuçsuz olması prensibi ışığında Allah uğrunda beslenmeyen sevgiler sadece buraya ait göstermelik değerler olarak kalır (29 Ankebût 25). Bütün bu öğretiler doğrultusunda sevme ahlakına sahip olan inanan insan, farklı alanlarda zuhur eden sevgisinin en şiddetli halini yani aşkı Allah'a karşı besler:

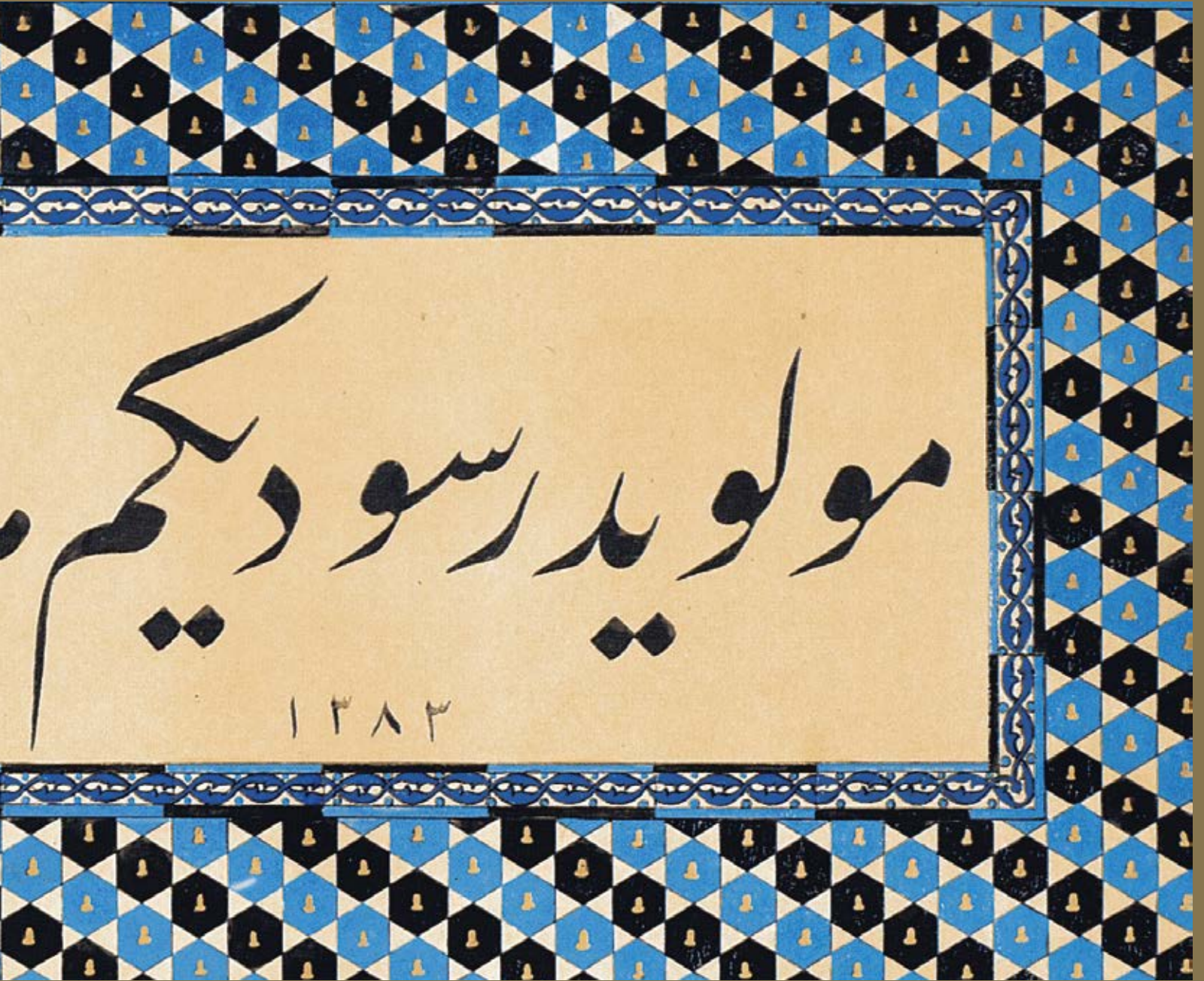
he does not. In consequence, Allah loves most the beneficents (Muhsin): The doers of good, the ones contributing beauty into their work (Al-Baqarah 2:195; Al-Imran 3:134-148; Al-Ma'idah 5:13-93). Those who constantly repentant (Al-Baqarah 2:222), who purify themselves (Al-Baqarah 2:222; At-Taubah 9:108), the righteous who fear Him (Al-Imran 3:76; At-Taubah 9:4-7), the steadfast (Al-Imran 3:146), those who rely upon Him (Al-Imran 3:159), those who act justly (Al-Ma'idah 5:42, Al-Hujurat 49:9; Al-Mumtahanah 60:8) are as well among those who deserve His love.

The disbelievers and sinners (Al-Baqarah 2:276, Al-Hajj 22:38; Ar-Rum 30:45), the wrongdoers (Al-Imran 3:57-140; Ash-Shura 42:40), the transgressors (Al-Baqarah 2:190; Al-Ma'idah 5:87; Al-An'am 6:141, Al-Araf 7:31-55; Al-Qasas 28:77), those who are self-deluding and boastful (An-Nisa' 4:36; Luqman 31:18; Al-Hadid 57:23), the arrogant (An-Nahl 16:23) cannot preserve His love and would greatly fall apart from the real source of love (Hud 11:90; Al-Buruj 85:14).

In Allah's communication with His servant, while some values such as faith, sincerity, oneness (tawhid) irreversibly inclines towards Allah from the servant, values such as forgiving, protection and support flows naturally from Allah to the servant as well. As for the concepts of guardianship and gratification, they are constructed over the principle of mutuality. Allah is the Wali (Protector or Guardian) of those who believe (Al-Baqarah 2:257) and those who believe know Him as their Wali too (Al-Araf 7:155). Allah is pleased with His servants who clinch their faiths with good acts and so are they pleased with Him (Al-Ma'idah 5:119; At-Taubah 9:100; Al-Mujadilah 58:22). If people who keep living on earth would refrain from duly fulfilling the caliphate mission, one of the features the new group on whom Allah would ascribe that responsibility would be their love for Him and Him loving them in return (Al-Ma'idah 5:54).

According to the Qur'an, the state of love existing in human nature is required to get through a divine training. No affection will be cherished for those committing arrogance and hostility against Allah and His Messenger (Al-Mujadilah 58:22; Al-Mumtahanah 60:1). Lasting love is the one that draws its strength from Allah and His support. Accordingly, the faithful ones (al Mu'min) love and support each other, yet aren't liked even if they show affection to other groups on motives as race, blood, tribal kinship (Al-Imran 3:119). Those who claim they love Allah must follow to the Prophet (pbuh), Allah will hereby love them in return (Al-Imran 3:31). Under the light of the principle 'any state that does not hold Allah in its center is degenerated, endless and futile', the kinds of love that are not cherished for the sake of Allah will remain pious values belonging only to this world (Al-Ankabut 29:25). In line with these teachings, believers who possess the morality of loving would cherish the most severe form of their affection for Allah, manifesting on different courses: The Divine Love.

ردم کلاه ایلر کا
کتبه الفقیر کمال عنقر و نوبه

Celî ta'lik levha "Mevlevî'dir sevdiđim her dem külâh eyler bana" / Ketebe: Kemal Batanay
A jelî ta'liq script levha "Mevlevî'dir sevdiđim her dem külâh eyler bana" (A Mawlawi he is my love, deludes me all the time) / Calligrapher: Kemal Batanay

“İnsanlar arasında Allah’ı bırakıp da O’na ortak ko-
şanlar vardır. Onları Allah’ı severcesine severler. İnan-
nanlar ise en çok Allah’ı severler. ...” (2 Bakara 165)

Kur’an’ın sevgi konusu etrafında söylediklerine bu
şekilde son derece ana hatlar itibariyle bakmak bile
sevginin eğitim gerektiren rafine bir değer olarak
inanın için ne kadar önemli olduğunu ifade etmeye
yeterlidir. Bu yönüyle Allah ile karşılıklı sevgi ilişkisi
kurmak sadece mutasavvıflara, zühd ehline, pirlere,
şeyhlere özgü bir ihtiyaç, hak ve sorumluluk değil-
dir, bu hal genelde bütün insanlığa, özelde de buna
paha biçilecek evsafı donanmış olan inananlara
bir genel davet ve hal tanımlamasıdır. Mevlana’nın da
üzerinde ısrarla durduğu husus tam olarak burasıdır:
Bütün insanlığı Allah’ı sevmeye ve bu sevginin gerek-
lerini yerine getirmeye davet etmek. (Avşar, 2007:94)

Mevlana Düşüncesinde Allah Aşkı

Düşünce dünyasının en merkezi noktasına Allah aş-
kını özenle yerleştiren ve diğer bütün kavramları aşka
göre yeniden konumlandıran Mevlana’nın coşkulu bir
dille anlattığı ilahi aşk, Allah-kul irtibatına değinen
ve yukarıda bir kısmına yer verdiğimiz ayetlerin satır
aralarının da okunmasıyla elde edilen veriler ışığında
şöylece ifadesini bulur: İnanan ana babasını, eşini,
evladını, evini barkını, sahip olduklarını sever ama
gönülünün en güçlü sevgisi her zaman, her koşulda
Allah’a akar gider. İçinde O’nun olduğu her şey son
derece kıymetlidir:

Sevgiden acılar tatlılaşır, sevgi yüzünden bakırlar al-
tın olur.

Sevgi ile tortular durulur, arınır. Sevgiden dertler şifa
bulur, sağlığa kavuşur.

Sevgiden ölü dirilir, sevgi yüzünden padişah kul
olur... (Mesnevi, 1999:II, 380-381)

Mevlana mecazi aşkı yaşayana “Sen hiç sönmeyen
nuru, ebedi olan güzelliği ara” öğütünde bulunmak-
tadır (Mesnevi, 1999: II, 310). Zira bazı âşıklarda
bir hayat tarzı haline alan beşeri aşk, gerçek aşkın
terbiyesi yolunda bir ara menzildir, amaç değildir.
Soluklanılıp devam edilmesi gereken bu ara konum,
makam halini alırsa o zaman asıl gayeye ancak per-
de olur. Mecazi aşk, ancak amaca götüren bir araç
olarak istihdamı durumunda asıl kıymetine ulaşabilir.
Aslında bir insanı çok seven de bütün güzelliklerin
asıl sahibi Allah’ı seviyor olmaktadır (Mesnevi, 1999:
II, 310). Mevlana uyarılarıyla bu konuda farkındalık
geliştirmek ister gibidir. Böyle bir anlatım, özellikle

“And [yet], among the people are those who take other
than Allah as equals [to Him]. They love them as they
[should] love Allah. But those who believe are stronger
in love for Allah.” (Al-Baqarah 2:165)

Even by looking at the uttermost outlines of what the
Qur’an tells on the matter of love, it is enough to figure
how much love is important in the life of mankind as
a refined value that requires education. In this aspect,
establishment of a mutual love relationship with Allah
is not a requirement, right and responsibility exclusive
only to Sufis, Ascetics, Pirs or Sheikhs; this state can
be defined as a public call for entire humanity and a
particular invitation for people adorned with the quality
capable to valorize such thing. This is particularly what
Rumi has insistently put emphasis on: To invite all man-
kind to love Allah and to fulfill the requirements of this
love (Avsar, 2007: 94).

Love of Allah in Rumi’s thought

Rumi places the love of Allah at the center of his system
of thought and positions all other concepts vis-à-vis
love. Under the light of the terms obtained by reading
between the lines of certain verses we aforementioned
and that refer to Allah/servant liaison, the Divine Love
he narrates with an enthusiastic language finds its ex-
pression as follow: The believer loves his/her parents,
spouse, children, household, all that he/she owns, but
the strongest love coming from his/her heart would
always and under all conditions flow towards Allah.
Everything that has Him in it is extremely precious:

Through love all that is bitter will be sweet.

Through love all that is copper will be gold.

Through love all dregs will turn to purest wine.

Through love all pain will turn to medicine.

Through love the dead will all become alive.

Trough Love the king will turn into a slave!

(Mathnawi, 1999: II, 380-381)

Rumi gives the following advice to one who lives a met-
aphorical love: “Search for the everlasting light, the
eternal beauty” (Mathnawi, 1999: II, 310). For humane
love, that has become a way of life for some lovers,
is not the objective but rather an intermediary stage
leading to the decency of true love. This intermediary
station where one should rest and then leave, if it be-
comes a fixed state (maqam), it would then veil the real
purpose. Metaphorical love can reach its true value
only when it is used as a vessel leading to the goal.
A person who loves someone so dearly would in fact
Allah who is the real owner of all beauties (Mathnawi,
1999: II, 310). With his warnings, Rumi seems to be
willing to develop an awareness regarding this matter.

kadın ile erkek arasındaki karşılıklı meyli, aşk ve şefkati Allah'ın gücünün, hayata akıl sır almaz müdahalelerinin bir nişanesi sayan Rum suresi ayetiyle de (30 Rum 31) son derece uyumlu gözükmetedir. Bütün bunlarla birlikte Mevlana'ya göre insanın asıl gıdası ilahi aşktır (Mesnevi,1999: II,342).

Sevgiliyi anmak, onu çokça hatırlamak sevginin nişanelerindedir. Çünkü birini çok seven hep zihninde onu gezdirir, içinden hep O'na anlatır yaptığını yaşadığını, zahiren de herkese ondan söz eder, içinde sevdiğinin adının ya da atfının bulunduğu cümleler kurar biteviye. Kuşeyri, bu sebeple Allah'ı çokça anmayı emreden Ahzab suresi 41. ayetinde "O'nu çok sevin" işareti olduğu kanaatindedir. Mevlana da çok sevmek ile çok anmak arasındaki bağa dikkat çekmektedir. Öte yandan canın kendini ifade etmesi için riyazet yoluyla tenin geriye çekilmesi gerektiğini bildiren (Mesnevi, 1999: II, 371), bütün ibadetleri kendi hayatı içinde ihya eden ya da daha doğru bir anlatımla ibâdât u taat ile öz varlığını ihya eden Mevlana için yine de bütün bunlar amaç olmaktan çok uzaktır. Hatta o ibadetlerine gösterdiği büyük ihtimama rağmen yine de bütün bunların araç olduğunu, asıl amacın ise bunlardan elde edilecek hâsıla olduğunu ifade etmekten geri durmamış (Mesnevi, 1999: II, 327-328), böylece araç değerlerin amaçsallaştırılmasına karşı çıkmıştır. Ona göre kusursuz bir ibadet hayatı, zikir, tesbih, riyazet ancak aşkla gerçek anlamını bulur. Bunun nişanesi ise hırstan, tamadan, cimrilikten, kinden kurtulmaktır, kulluğu böylece yaşayanlar için ibadetler gönlün cilalanması anlamına gelir (Mesnevi, 1999: I, 223). İçine riya karışan ibadet ise günahın, hatta affedilmez tek günah olan şirkin (4 Nisa 48) habercisidir (Mesnevi, 1999: I, 221). Bilinçsiz, tat alınmadan yapılan ama zahiri mükemmel ibadetler ise ancak içi boş ceviz kadar faydalıdır (Mesnevi, 1999: II, 515). Allah engin lütfuyla böyle ibadetleri de ödüllendirir, karşılıksız bırakmaz, tıpkı cenazelerde yalandan ağlayan profesyonel yaşlıların ölü gömüldükten sonra ücretlerini almaları gibi (Mesnevi, 1999: I, 293). Ancak nasıl ki böyle bir yas tutucu asla ölüyü gerçekten seven gibi üzülemez ise, takliden ibadet edenler de ibadet etmenin gerçek haline, mertebesine ulaşamazlar. Bu yaklaşım, münafıkları gösteriş yapmalarından dolayı kınayan, ibadetler zahirleriyle değil, sebep oldukları hayırlı tutum ve sonuçlar sayesinde Allah katında bir değer kazanacağını bildiren ayetlerin (17 Hacc 37) tefsiri sayılabilir.

Öte yandan dinin önemli prensiplerinden bir diğeri olan itaat de ancak sevgiyle asıl kıvamını bulur. O'na boyun eğmek duyulan sevginin tabii neticesidir. Bütün güzelliğin kaynağı olarak Allah'ı kabul eden biri-

Such narration seems highly coherent with the verse of Surah Ar-Rum (Ar-Rum 30:31) which considers the mutual inclination, love and compassion between men and women to be the mark of the inconceivable interventions of Allah's power over life. Therewithal, according Rumi, the real nourishment of man is the Divine Love (Mathnawi, 1999: II, 342).

Recalling the lover, remembering him/her frequently is one indicator of love. Because someone in love with somebody else would lead around with that person on his/her mind, would constantly tell him/her from within all that he/she experiences, and also, would talk about that person outwardly to everyone else by constantly using sentences referring to his/her name. This is why al-Qushayri estimates that verse 41 of the Surah al-Ahzap contains the sign of "Loving Him greatly". Rumi too pointed out to the correlation between love and recall. But still, for Rumi who notifies that in order for the spirit to express itself the skin shall retreat with self-denial (Mathnawi, 1999: II, 371), and who revives all worships or more precisely who rejuvenates his own existence by way of worshiping; all of those things are far from being the aim. Moreover, despite the great assiduity he has over his worships, he didn't stop himself to say that again all such things are but an instrument, that the real objective is the sum acquired from these (Mathnawi, 1999: II, 327-328) and by doing so, he has opposed to the designation of intermediary values. According to him, the perfect life on worship, the invocation (Zikr), rosary (tasbih) and retreat (Riyazat) can only find their true meanings through love. The mark of this one is purgation from greed, cupidity, stinginess and hatred. For those living their servanthood in such way, worshiping is the polish of their hearts (Mathnawi, 1999: I, 223). Any worship infected by flaunt is sign of sin, of the implacable sin that is called Shirk (An-Nisa 4:48). Unconscious and vapid yet seemingly perfect worships are only useful as much as an empty walnut (Mathnawi, 1999: II, 515). With His immense Grace, Allah would reward such worships as well; He wouldn't let them be unanswered, the same way professional mourners pretending to be crying during funerals get their remunerations in the wake of the burial (Masnawi, 1999: I, 293). However, just as a mourner can never feel sad the way someone fond of the dead would do, the fake worshipers would never be able to reach that state, that degree of true worship. This approach can be considered to be the commentary of verses that condemn hypocrites who flaunt and states that all worships will be increased in value in the presence of Allah because of the favorable acts and results they cause (al-Hajj 22:37).

On the other hand, obedience -another principal of religion- can find its real consistence solely through love. Surrendering to Him is the natural outcome of the love we perceive over Him. The love that arise in the heart of one who acknowledges Allah as the source of all beauty would meanwhile lead that same person

Kat'ı sanatıyla imal edilmiş sikke formunda bir tekke levhası
A tekke script levha in sikke form produced with the art of Kaat'ı (paper filigree)

nin yüreğinde oluşan sevgi, onu aynı zamanda itaate de yaklaştırır. Sevenin sevdiğine itaat etmesi gerekir. Bu itaat, sevginin gerçekliğinin kanıtı olacaktır (Bursavi, I, 318). Böylece sevgi müminin gönlündeki her bir duyguyu, hali, hayali kendi renkleriyle boyar. Aşk da zaten tam olarak böyle bir dönüştürücü gücün adıdır.

Allah'ı sevmek Mevlana'nın nazarında insanın kendi benliğinden, onu sınırlandıran kayıtlardan kurtularak özgürleşmesi anlamına da gelir (Cengil, 2007). Böylece insan görünen, işitilen zahiri değerlerden özgürleşerek gizli ama ayan Sevgilinin ardı sıra yol alır (Mesnevi, 1999: II, 309). Böyle bir anlatım Hz. Peygamber'in rehberliğini, insanı çepçevre saran ağır yük ve zincirlerden kurtaran bir süreç olarak tanımlayan (9 Araf 157) Kur'an ile aynı paralelde adedilebilir.

Hız. Mevlana'yı insanlığın ortak hafızasında ölümsüz kılan temel görüşlerinden biri ölümle ilgilidir. Ölümle dost, hatta ona hayran bir algı geliştiren Mevlana'nın coşkun anlatımıyla ölüm ayrılık ve acıyla özdeşleşmiş anlamından tamamen kopmuş, sevgiliye kavuşmanın adı olmuştur (Şenat, 2009:73 vd). Onun "düğün gecesi" metaforu Kur'an'ın yeniden dirilişi Allah'a kavuşma, O'na dönme/döndürülme ile açıklayan (En'âm, 6/154; Ra'd, 13/2; Kehf, 18/110; Ankebût, 29/5; Ahzâb, 33/44), Allah'ı sevmenin nişanesi olarak ölümü öne süren Kur'an ayetlerini (Bakara, 2/94; Cuma, 62/6) hatırlatmaktadır.

Görüldüğü üzere ilahi aşk, Mevlana anlatımında sadece gönle hitap eden duygusal cümlelerden ibaret değildir. Kur'an'ın imanla iç içe giren sabır, şükür, hikmet, itaat, takva gibi değerlerini aşkla yeniden yoğuran Mevlana, dini hayatın, kulluğun bütün bileşenlerini aşk çatısı altında birleştirme gayretindedir. Aşağıdaki rubai, onun bu halini bihakkin anlatmaktadır:

Aşk kendine layık olmayana olur mani,
Eğer aşk olmasaydı görünmezdi hiç Sani,
Aşk harflerinin anlamı nedir bilir misin?

Ayin âbid, şin şâkir ve kaf harfi de kâni. (Avşar, 2007:96)

Sonuç

Kur'an'dan devşirdiği değerleri etkileyici bir dille dile getiren müfessir Mevlana'nın öğretisinde merkez kavram olan Allah aşkı, özü itibarıyla Kur'an'dan mülhemdir ve bu yönüyle ancak ehline gereken, geneli fazla ilgilendirmeyen bir mahiyete sahip değildir. Müteal aşk, bir yandan kul olmanın üzerinde neşv ü

into obedience. The lover must obey the beloved. This obedience will be the proof to the sincerity of that love (Bursavi, I, 318). Thus, love paints every single feeling in the heart of the believer, every state and dream with its own colors. In fact, love is the exact name for such a transformative power.

In the eyes of Rumi, to love Allah is to free oneself from the self, from all restrictions limiting it (Cengil, 2007). In such way, man would follow the hidden yet evident path of the Beloved by freeing oneself from visible and audible outwardly values (Mathnawi, 1999: II, 309). Such a narration can be acknowledged in parallel with the Qur'an which describes Prophet Mohammed's (pbuh) guidance as one that frees human beings from heavy burdens and chains surrounding them (al-A'raf 157).

One of the fundamental opinions making Hadrat Rumi immortal in the collective memory of mankind is related to death. Rumi has developed a perception closely associated with death, one that even admires it. With his vibrant narrative, death has been completely diversified from its meaning identified with separation and sorrow and has been transmuted into rejoining the Beloved (Senat, 2009:73 etc.). His "wedding night" metaphor reminds the Qur'anic verses enouncing the resurrection as rejoining Allah, retuning/being returned to Him (Verses; En'âm, 6/154; Ra'd, 13/2; Kehf, 18/110; Ankebût, 29/5; Ahzâb, 33/44), verses that postulate death as the mark of the love for Allah (al-Baqarah, 2:94; al-Jumu'ah 62:6).

As it can be seen, Rumi's exposition of divine love is not consisting of emotional sentences addressing merely to the heart. Rumi who remolds values such as patience, gratitude, wisdom, obedience or piety that are all embroidered with faith, endeavors to gather all components of the spiritual life and servanthood. The following quatrain describes perfectly this state of him:

Love prevents one not deserving it,
The Doer wouldn't appear if love did not exist,
Do you know what love's letters mean?

Ayn is the servant, Shin the thanks giver and Kaph the content. (Avsar, 2007: 96)

Conclusion

Being the central concept in his teaching, for Rumi (the glossator), the love of Allah was essentially inspired from the Qur'an. On this ground, it does not embody any values involving only the cognoscente ones; something out of the general public's concern. While transcendental love constitutes the ground on which the servitude develops on one side, it also bears a characteristic of an occurrence constituted by all states of the servanthood. When viewed from this aspect, the sense of the regular worship habit which time to time turns into an ordinary part of daily lives of highly sensitive

nema bulduğu zemini oluştururken öte yandan kulluğun bütün hallerinin oluşturduğu bir hâsıla vasfı da taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında bugün dini hassasiyeti yüksek kesimlerin bile zaman zaman günlük hayatlarının sıradan bir parçası haline gelen düzenli ibadet alışkanlıklarının anlamının yeniden sorgulanması gerekir. “Kıl beşi, kurtar başı” mantığıyla gerçek manada ibadet edilemeyeceği ya da bu ibadetten bir hayır elde edilemeyeceğini fark etmek zorunludur. Öte yandan Allah’la “eşit eşite” iletişim kurmuş gibi görünen namazsız, niyatsız, cehdsiz, muamelatsız dindarlık formunun Mevlana’yı referans gösteren “aşk” söylemlerinin de elden geçirilmesi zorunludur. Dini hayatın bütün değerleri aşksız kuru ve güdük, aşkın bütün renkleri de ibadet u taat olmadan soluk kalacaktır. Bu iki başlı değer sistemini hayatlarımıza davet etmeden Mevlana bağlılığı iddiası ise ancak komedyaya ya da tragedya tadında bir seyirlik hal olabilir.

Kaynakça

Abdülbaki, Muhammed Fuad, Mucemu’l-Müfehres li Elfazi’l-Kur’an, Daru’l-Hadis, Kahire, 1996.

Altıntaş, Ramazan, Mevlana’nın Teolojisinde İnsan Tasavvuru, <http://akademik.semazen.net/>, görüntülenme tarihi: 24.4.2015.

Avşar, Ziya, Mevlana’nın Rubailerinde Müteal Aşk, Marife, yıl:7, sayı:3, 2007, Konya, 91-103.

Bursavî, İsmail Hakkı, Rûhu’l-Beyân, I-IV, Matbaa-i Âmire, İstanbul, Trz.

Cengil, Muammer, Mevlana Düşüncesinde İnsanın Özgürleşmesi ve İlahi Aşk, <http://akademik.semazen.net/>, görüntülenme tarihi: 25.4.2015.

Hidayetoğlu, Ahmed Selahaddin, Hz. Mevlana, Hayatı ve Şahsiyeti, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya,1995,

Şenat, Fatma Asiye, Mevlana’nın Ölüm Algısının Kur’anî Arka Planı, Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, (www.e-sarkiyat.com) s: II, 2009, 67-79.

Rûmî, Mevlânâ Celâleddîn, Mesnevî, I-VI, terc: Şefik Can, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2005.

religious groups must be questioned again. It is necessary to realize that “pray five times, save yourself” mentality is not a real type of worship and in return, no goodness shall be obtainable from such. On the other hand, the spirituality stereotypes which seem to be connecting with Allah on an “equal vs. equal” ground without any practice of Namaz (Salât), exertion (Jahd) or rules (Muamalat) and their discourse of “love” they refer to Rumi, has to be reevaluated as well. Without love all values of religious life shall remain dry and stump and all colors of love shall remain faded without the approved worship. Without inviting this two-sided system of value into our lives, the claim of devotion to Rumi can solely be regarded as a spectacle in taste of either a comedy or tragedy.

References

Abdülbaki, Mohammed Fuad, Mujamu’l-Mufehresli Elfazi’l Qur’an, Daru’l-Hadith, Cario, 1996.

Altintas, Ramazan, Human Notion in the Theology of Rûmî, <http://akademik.semazen.net/>, Display on: 24.4.2015.

Avsar, Ziya, Love of Allah in the Rubaies of Rumi; Marife, Year: 7, Issue: 3, 2007, Konya; 91-103.

Bursavî, İsmail Hakkı, Rûhu’l-Beyân, I-IV, Matbaa-i Âmire, İstanbul, Trz.

Cengil, Muammer, The liberation of man and the divine love in Rumi’s thought, <http://akademik.semazen.net/>, displayed on: 25.4.2015.

Hidayetoglu, Ahmed Selahaddin, Hadrat Rûmî: Life and Personality, Konya Metropolitan Municipality Cultural Management Publications, Konya, 1995.

Senat, Fatma Asiye, The Qur’anic Background of Rumi’s Perception of Death, Oriental Research Journal, (www.e-sarkiyat.com) p: II, 2009, 67-79.

Rumi, Jalâl ad-Dîn Muhammad, El-Mathnawi el-Sharif (I-VI), Translated by: Sefik Can, Otuken Publications, İstanbul, 2005.